

CTIŽIADOSŤ – STROSKOTANIE LODE V PRÍSTAVE. TEOLOGICKO-DUCHOVNÝ POHĽAD

Elena ŠAKOVÁ

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Zbožštenie, úplné preniknutie človeka Božími energiami, ktorého výsledkom je zjednotenie sa s Ním, čím sa môže naplno realizovať ľudská prirodzenosť, keďže prijala Svätého Ducha a je schopná vidieť Božie svetlo, je stav, ktorý je cieľom každej zdravej námahy, modlitby, pôstu a vôbec askézy v pravom slova zmysle. Je to stav, ktorý sa snažilo a snaží dosiahnuť množstvo horlivých a zbožných duší, túžiacich po večnej blaženosti, ktoré ako zapálené sviece horia pre meno Božieho Syna, pre Jeho nekonečnú lásku a dokonalý pokoj. Christova láska sľubuje človeku slobodu, rast, podiel na všetkom, čo je múdre, dobré a dokonalé.

Toto smerovanie a cieľ, pre ktorý bol človek stvorený bolo narušené jeho pádom a v dôsledku toho sa človek neuspokojil s účasťou na tom, čo je nekonečné a večné, teda zjednotením sa s Nekonečným a Večným, ale dodnes sa snaží o to, aby on sám bol nekonečným stredobodom celého sveta a samému sebe chce podriaďovať všetko, čo je možné ovládnuť a držať vo svojej moci. Túto falošnú moc, ktorou človek „vládne“, mu ponúkajú vášne, ktoré predstavujú najnižší stupeň, na ktorý môže ľudská bytosť klesnúť. Vášne sú tie, ktoré človeku vládnu, podmaňujú si jeho vôľu, privádzajú ho do stavu pasivity a otroctva, aj keď si človek v omyle myslí, že práve prostredníctvom nich sa stáva neohrozeným. V skutočnosti sa takýto človek stále viac a viac zaoberá nepodstatnými zbytočnosťami, bazíruje na tom, čo je márne a nezmyselné, venuje sa iba tomu, čo je pozemské a čím viac sa snaží upokojiť svoj smäd, tým viac sa jeho snaha premieňa na jedno veľké NIČ. V podstate tým, že sa snažil zhrnúť všetko okolo seba, stal sa otrokom svojho okolia. Vášne, ktorým podľahol a ktoré mali byť výrazom jeho suverenity, ho zotročili a stali sa

príčinou jeho úpadku, depresie a v konečnom dôsledku prázdnoty.

Váše privádzajú človeka do stavu úplnej neistoty. Na jednej strane sú výrazom egoizmu a človek pod ich vplyvom chce, aby sa všetko točilo okolo neho, a na druhej strane sa zaujíma o všetko, čo sa deje v celom svete. Na jednej strane sú plodom egocentrickej vôle a na druhej strane znížia človeka na úroveň objektu, ktorý sám nevie, kam patrí, aká je jeho identita, cieľ jeho života a aká je podstata jeho vôle. V tejto sebeckej sebaláske sa veľmi rýchle vzdialuje od Boha, jeho duša je chorá. Podľa slov sv. Maxima Vyznávača²⁷⁵ „ten, kto je vlastníkom egoizmu, ten vlastní všetky vášne“. Vysokú dávku egoizmu nájdeme v každej vášni a zvlášť v pýche a tak ničivej a degradujúcej ctižiadosti.

Ioann Klimakos hovorí, že „niektorí píšu o ctižiadosti zvyčajne v osobitnej kapitole a oddeľujú ju od pýchy“, ale „môže byť pyšný ten, kto zvíťazil nad ctižiadosťou?“²⁷⁶ Pýcha sa neustále pyši tým, čo urobila a iní nie, čo vie a čo iní nevedia, čo dokáže a čo iní nedokážu a ctižiadosť v duchu tejto pýchy vyžaduje slávu od iných za to, čo jej v podstate len bolo dovolené urobiť. Neexistuje vec, ktorú by človek mohol urobiť sám, ale ctižiadosť nepripúšťa takúto možnosť a preto sa dožaduje chvály a slávy od ostatných, akoby všetko záležalo iba od nej. Ak jej človek podľahne, dokáže ho poriadne oklamať a človek prichádza o všetku svoju námahu, úsilie, duchovné poklady a plody dobrej práce. Ctižiadosť si rada počká, až človek dosiahne niektoré z cností a potom ich s radosťou premrhá. „Ctižiadosť sa teší všetkým cnostiam. Napríklad: keď sa postím, som ctižiadostivý, ale keď sa skončím postiť, aby som skryl pred ľuďmi svoju zdržanlivosť, považujem sa za múdreho a opäť som ctižiadostivý. Oblečiem sa do dobrých šiat, som premožený ctižiadosťou; oblečiem sa do chudobných šiat, tiež som ctižiadostivý. Začnem hovoriť, ctižiadosť nado mnou zvíťazí; zmĺknem a opäť som ňou premožený. Akokoľvek by si hodil tento trojrožec, vždy bude jeden roh hore.“²⁷⁷

²⁷⁵ ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ: Περί αγάπης τρίτη ἑκατοντάς. In *Patrologia Graeca*. Tomus 90. [ed. MIGNE, J.-P.]. Parisina, 1865. 1020 B. „Ὁ ἔχων τὴν φιλαυτίαν, δηλονότι ἔχει πάντα τὰ πάθη.“

²⁷⁶ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ: Κλίμαξ. Ἱερά Μονή ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ. ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ, 2006. s. 237.

²⁷⁷ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ: Κλίμαξ. Ἱερά Μονή ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ. ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ, 2006. s. 238.

Táto mnohotvárna vášeň poslúži človeku v čomkoľvek, aby ho priviedla k pádu. Ak mu uškodí chvála, pochváli ho, z namyslených robí „pokorných“, z lakomcov „skromných“, z lenivých „usilovných“, zo slabých „silných“ a z talentovaných často krát skrachovalcov. Urobí všetko, aby človek bažil za ľudskou slávou a pochvalným slovom, aby konal podľa svojej vôle, pre svoje meno, pre svoje uspokojenie. Veľakrát človeku odhaľuje aj to, čo Boh pred ním skrýva z dôvodu, aby ho ochránil pred nebezpečenstvom tejto vášne. Pochvalou mu otvára oči a človek, keď spozoruje niektorú z cností, ktorú tak krvopotne nadobudol, hneď o ňu vďaka ctižiadosti prichádza.²⁷⁸

Existuje dvojaká sláva. Jedna prichádza od Boha a druhá od diabla. Človeku prinesie úžitok, ak sa stará o to, aby svojim životom získal blahodať Svätého Ducha a sláva príde k nemu sama, aj keď sa bude od nej odvracať a skrývať pred ľuďmi svoje cnosti: „*Tých, ktorí mňa ctia, uctím i ja...*“²⁷⁹ Ale ak človek robí niečo kvôli tomu, aby ho ľudia videli a svoju slávu stavia na beznádejnom základe, na ľudských rečiach, ide o slávu, ktorá sa mu dostáva od Diabla: „Beda. keby všetci ľudia dobre hovorili o vás...“²⁸⁰ Preto každý duchovník, ktorý svedá svoje duchovné deti, sa snaží ochrániť ich predovšetkým od ctižiadosti, od tohto duchovného neduhu, ktorý srdce, miesto duchovnej modlitby, mení na chladný kameň. Snaží sa poukázať hlavne na nedostatky, ktoré človek neustále robí a ktorých nikdy nie je málo a keď sa človek pokorí a úprimne činí pokánie, hoci nerozumie tomu, čo sa s ním v

²⁷⁸ Pozri АРХИМАНДРИТ СОФРОНИЙ. 2002. Подвиг богопознания. Esseks. Monastery of St. John the Baptist, 2002. s.151-152:

„Spomínam si, ako ma dvakrát (v Paríži) navštívila zvláštna blahodať; spočiatku som nerozumel tomu, aká je to blahodať a myslel som si, že to, čo prežívam, podľa všetkého, samozrejme, by mal byť stav, ktorý trvá vždy. Ale onedlho po druhom Božom navštívení sa mi dostalo do rúk dielo ctihodného Simeona Nového Teológa vo veršoch a tam bolo opísané to, čo sa so mnou stalo. Vtedy sa mi otvorili oči; ale lepšie by bolo, keby sa neotvorili... potom ma už táto blahodať nenavštívila v tak zvláštnej sile.

Druhá udalosť. Raz som sa rozprával s otcom Juvenaliom (na Athose) a v tomto rozhovore, odhliadnuc od seba, tak, aby ma otec Juvenalij v žiadnom prípade z ničoho „neupodozrieval“, aby si nepomyslel, že nehovorím len jednoducho to, čo som pochopil z niečoho prečítaného, ale osobne prežitého, som hovoril, ako je potrebné chápať slová svätých otcov o nestvorenom svetle. A stalo sa, že aj keď som nepoukázal na seba, od tohto dňa som prestal vidieť toto svetlo a dovtedy mi Pán mnohokrát dal, aby som vnímal nestvorené svetlo Slnka Pravdy.“

²⁷⁹ 1Sam 2, 30.

²⁸⁰ Lk 6, 26.

skutočnosti deje, je s Bohom. A naopak, ak človek stratí bázeň pred Bohom a jeho myseľ je roztržitá a nesústredená, ovláda ho ctižiadosť, zabudnutie a pustota a čo je najhoršie, vzdiaľuje sa od Boha.

Je priam zarážajúce, ako sa človek veľakrát snaží o to, aby mu ľudia tleskali a pochvalne hovorili na jeho adresu. Keby mal neustále na pamäti, že ho vidí Boh a ako sa na to pozerá, hneď by sa jeho želanie zmenilo a myšlienky by sa roztrúsili ako svetlo v hmle. Veď ľudia nás nebudú súdiť. Súdiť nás bude Boh. Ako pred Ním človek obstoí s takýmto želaním?

Pozrime na človeka, ktorý sa rozhodne pre mníšsky spôsob života. Keď odíde zo svetskej spoločnosti a žije v mníšskom spoločenstve, svoje myšlienky sústredí na svoje vnútro, snaží sa poznať samého seba a keď sa mu časom podarí nazrieť do svojho srdca a poznať svoje myšlienky, zisťuje, v akom stave sa nachádza a stále viac a viac si uvedomuje svoje vzdialenie sa od Boha. Nadobúda dojem, že čím dlhšie je medzi mníchmi, duchovne je na tom stále horšie a horšie. Kým žil vo svete, jeho myšlienky sa mu ani zďaleka nezdali také zlé a jeho nedostatky a hriechy ho ani zďaleka neznepokojovali tak, ako teraz. Je to tým, že vo svete si svoju hriešnosť až tak neuvedomoval a teraz je zjavná a oveľa viditeľnejšia. Východiskom nie je to, aby sa stal sám pred sebou lepším a mal zo seba dobrý pocit, ale mal by sa znepokojovať pre myšlienky, ktoré majú jeho námahu a najmä tie, ktoré ho nabádajú k ctižiadosti, samolúbosti a ktoré sa ho snažia presvedčiť, že je znamenitý a vo všetkom napreduje. Ctižiadosť je tá kvapka, ktorá keď kvapká bez prestania, rozbije aj kameň. Ak si človek neustráži svoje myšlienky, rozbije všetko, čo je dobré, čo je čisté a čo je sväté.

Ako príklad uvedieme skúsenosť starca Siluana: „Raz na konci bdenia, keď zaspievali: *„Všetko, čo dýcha, nech chváli Pána“*, počul som, ako kráľ Dávid v nebi spieva chválospev Bohu. Stál som na chóru a zdalo sa mi, že niet ani strechy, ani kupoly a že vidím otvorené nebo. Hovoril som o tom štyrom duchovným ľuďom, ale nikto mi nepovedal, že nepriateľ sa mi posmieval a ja som si myslel, že zlí duchovia nemôžu spievať Bohu chválospev a to znamená, že toto videnie nie je od nepriateľa. Ale keď ctižiadosti ma premohla a ja som znovu začal vidieť zlých duchov. Vtedy som

poznal, že som sa dal oklamať...“²⁸¹

„Neexistuje nič bezvýznamnejšie ako ľudská sláva. Ľudská sláva je prázdna; ona iba napodobňuje slávu, ale v podstate nie je slávou.“²⁸² Ak človek stretne niekoho, kto ho oslavuje a chváli, veľmi mu pomôže, ak si spomenie na množstvo svojich hriechov, na svoju nepravosť a nespravodlivosť. Svätý apoštol Pavol hovorí, že ak sa má chváliť, bude sa chváliť svojou slabosťou.²⁸³ A v tom bola jeho sila, ktorou sa ubránil pred ctižiadosťou. V tomto duchu sa nesú aj slová sv. Gregora Teológa: „Christos je mojim dychom, mojou silou, mojim zvláštnym bohatstvom. Robí ma pozorným a dobrosrdečným. A bez Neho sme všetci smrteľnou hračkou márnosti, živé mŕtvoly, ktoré smrdia hriechom. Nevidíš, aby vták lietal tam, kde nie je vzduch, aby delfín plával tam, kde nie je voda; tak aj človek bez Christa nezdvihne nohy hore.“²⁸⁴

Aj keď ctižiadosť predstavuje pre človeka veľké zlo a doslova záhubu, Cirkev vždy mala a bude mať liek na každý neduh, a to telesný i duchovný. A preto ak chceme, aby sme boli oslávení, hľadáme oslavu u Boha. Ctižiadosť „premôžeme“, hovorí sv. Ján Zlatoústý „keď budeme myslieť na inú slávu, slávu nebeskú, ktorej sa nás tá pozemská snaží zbaviť. Táto sláva nás oslavuje už tu a bude nás sprevádzať do budúceho života.“²⁸⁵ Je teda na človeku, či bude pozemským obyvateľom a cudzincom pre Nebeskom kráľovstve alebo bude cudzincom tu, na zemi a stane sa obyvateľom Nebeského kráľovstva.

SUMMARY

Theosis is a condition which lot of eager and pious souls tried to reach desiring after eternal blessedness. Christ's love promises to man freedom, accretion,

²⁸¹ ИЕРОМ. СОФРОНИЙ. 1990. Преподобный Силуан Афонский. Essex. England. Monastery of St. John the Baptist, 1990. s. 178.

²⁸² Иже во святых отца нашего Иоанна Златоустого архиепископа константинопольского избранные творения. Собрание поучений. Том 1. Москва : Посад, 1993. s. 258.

²⁸³ 2Kor 12, 9 „Najradšej sa teda budem chváliť slabosťami, aby prebývala vo mne moc Christova. Preto mám zaľúbenie v slabostiach, pohaneniach, súženiach, prenasledovaniach, v úzkostiach pre Christa; lebo práve keď som slabý, som mocný.“

²⁸⁴ СВЯТИТЕЛЬ ГРИГОРИЙ БОГОСЛОВ. 1994. Собрание творений. Том 2. Москва : П. П. Сойкина, 1994. s. 40.

²⁸⁵ Иже во святых отца нашего Иоанна Златоустого архиепископа константинопольского избранные творения. Собрание поучений. Том 2. Москва : Посад, 1993. s. 220.

participation on everything what is wise, good and absolute. This goal, for which the man was created, was corrupted by fall. Man didn't satisfy himself with union with Limitless and Eternal, but even today tries to be himself limitless. This false power with which man 'dominate' is given to him by passions. Passions dominate to man, they are overpowering his will, they bring him to condition of passivity and servility. Passions bring man to the condition of total doubt. The most crafty passion is ambition. Ambition likes all passions. This multiform doom is like a tricorn which we can throw any way and it shall always have one horn up. Even the ambition represents for man big evil and destruction Church always had and will have treatment for every ailment, physical or spiritual.

Zoznam bibliografických odkazov

- АРХИМАНДРИТ СОФРОНИЙ. 2002. Подвиг богопознания. Esseks. Monastery of St. John the Baptist, 2002. ISBN 1-874679-19-3.
- ИЕРОМ. СОФРОНИЙ. 1990. Преподобный Силуан Афонский. Esseks. England. Monastery of St. John the Baptist, 1990. ISBN 0-9512786-7-3.
- Иже во святых отца нашего Иоанна Златоустого архиепископа константинопольского избранные творения. Собрание поучений. Том 1. Москва : Посад, 1993. ISBN 5-87301-074-9.
- Иже во святых отца нашего Иоанна Златоустого архиепископа константинопольского избранные творения. Собрание поучений. Том 2. Москва : Посад, 1993. ISBN 5-87301-075-7.
- ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΣΙΝΑΙΤΟΥ: Κλίμαξ. Ιερά Μονή ΠΑΡΑΚΛΗΤΟΥ. ΩΡΩΠΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ, 2006.
- ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ: Περί αγάπης τρίτη ἑκατοντάς. In *Patrologia Graeca*. Tomus 90. [ed. MIGNE, J.-P.]. Parisina, 1865. 1020 B.
- СВЯТИТЕЛЬ ГРИГОРИЙ БОГОСЛОВ. 1994. *Собрание творений*. Том 2. Москва : П. П. Сойкина, 1994.

AMBITION – SHIPWRECK AT THE PORT. THEOLOGICAL-SPIRITUAL VIEW

Elena ŠAKOVÁ, reference, Faculty of Orthodox Theology, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 080 01 Presov, Slovakia, elena.sakova@unipo.sk, 00421517724729

Abstract

There is nothing more beneficial for someone's natural and honest behaviour and also for his or her relatives, as when in his modesty and obedience he lives in accordance with God's commandments and see himself in the way he/she is. Ambition can totally distort this natural human state and destroy everything, that the man reached in asceticism. The biggest threat to the man are thoughts and fantasy, by which a devil obscures man's mind, and a soul is taken away from the Creator and leads it towards creation.

Keywords

ambition, vice, asceticism, fame, thought